

Karel Poláček (1920–2017) – východočeský entomolog a pedagog

Karel Poláček (1920–2017) –
East Bohemian entomologist and pedagogue

Bohuslav Mocek ¹⁾

1) Muzeum Východních Čech v Hradci Králové, Eliščíno nábřeží 465, CZ – 500 03, Hradec Králové, e-mail: b.mocek@muzeumhk.cz

Obr. 1. Karel Poláček ve své pracovně ve Vysokém Mýtě. (Foto M. Mikát, 16. 3. 2016).

24. května 2017 zemřel pan učitel Karel Poláček, který patřil k významným entomologům východních Čech i celé ČR. U příležitosti jeho nedožitých 100. narozenin máme možnost alespoň částečně napravit opomenutí, že při „kulatých“ výročích jeho dlouhého života nebyla dostatečně připomenuta odborná, sběratelská a pedagogická činnost na poli entomologickém v podobě obvyklého biografického medailonku.

Rodným krajem a celoživotním působištěm Karla Poláčka bylo Vysokomýtsko a Choceňsko. Narodil se 2. října 1920 ve Skořenicích nedaleko Chocně, kde absolvoval obecnou a měšťanskou školu. Následně studoval na Státním učitelském ústavu v Litomyšli (1936–1940) a po skončení války, kdy byl nasazen na nucené práce v německých továrnách, si rozšířil učitelskou kvalifikaci v oborech přírodních věd (přírodopis, fyzika, chemie) a matematiky pro výuku na vyšších

stupních škol (1946–1949). Po roce 1948 učil na školách Orlickoústecka a Vysokomýtska až do odchodu do důchodu v roce 1980.

Příroda zajímala Karla Poláčka od dětství, první sběry motýlů a brouků založil již ve svých 10 letech. Prvotní sběratelská vášeň přerostla záhy ve vážný zájem o entomologii a celoživotní studium brouků. Specializoval se zejména na vrubounovité brouky nadčeledi Lamellicornia, zaujali jej i zástupci čeledi krascovitých (Buprestidae) a tesaříkovitých (Cerambycidae), postupně se zařadil mezi naše nejlepší znalce těchto skupin. K tomu přispělo dlouholeté přátelství s entomologem Dr. Vladimírem Balthasarem, který v letech 1945–1957 působil v Krajském muzeu v Hradci Králové. Jeho prostřednictvím se při aktivitách Československé entomologické společnosti seznámil s významnými odborníky, jako např. prof. J. Obenbergerem, prof. J. Roubalem, Dr. L. Heyrovským a dalšími.

Záběr Poláčkovy odborné a sběratelské činnosti byl široký, měl značný přehled o středoevropské, resp. západopalearktické fauně mnoha dalších skupin brouků, např. čeledi mršníkovitých (Histeridae), potěmnickovitých (Tenebrionidae), kovaříkovitých (Elateridae), nosatcovitých (Curculionidae), ale i blanokřídlých (především zlatěnkovitých – Chrysidae).

K. Poláček se věnoval faunistickému průzkumu lokalit Vysokomýtska, s oblibou vyhledával lokality se starými přirozenými lesními porosty, jako např. bývalou oboru Lodrant u obce Uhersko, Bošínskou oboru nebo Peliny u Chocně. Z jeho sběrů a publikovaných prací lze dobře dokumentovat změny saproxytické a dendrofaunální fauny brouků v průběhu celé druhé poloviny 20. století. Regionální sběry zhodnotil v řadě faunistických článků, z nichž lze mj. jmenovat zpracování čeledi Scarabaeidae a Buprestidae ve sborníku Příroda Orlických hor a Podorlicka (Poláček 1977a, b). Vedle regionálních terénních průzkumů sbíral i na mnoha známých lokalitách Čech, Moravy a Slovenska. Za entomologií se vydával i do zahraničí, především do jižní a jihovýchodní Evropy. V rámci omezených možností cestování navštívil s dalšími entomology nebo rodinou několikrát Bulharsko, Rumunsko, republiky bývalého Sovětského svazu (Ázerbájdžán, Gruzii, Turkmenistán, Uzbekistán), později – po roce 1989 – i bývalé republiky Jugoslávie, Řecko a Turecko. Na těchto výpravách ho až do své smrti v roce 1984 téměř vždy doprovázela jeho žena Boženka, která se kromě sběru hmyzu obětavě starala o zázemí.

K. Poláček se zajímal aktivně o stav přírody svého okolí, kterou tak důvěrně znal – pracoval v ochraně přírody jako státní, později okresní konzervátor. Jako učitel přírodopisu považoval za samozřejmé rozšířit výuku formou zájmových útvarů – přírodovědných kroužků na školách, kde učil. Po desetiletí vedl přírodovědecký kroužek v Okresním domě dětí a mládeže v Ústí nad Orlicí, ze kterého vzešla řada nadějných regionálních entomologů.

Karel Poláček vybudoval vlastními sběry a výměnou materiálu se specialisty rozsáhlou entomologickou sbírku, která by při soustředění všech částí deponovaných v současnosti v různých institucích obsahovala asi 60 tisíc exemplářů. Ve vztahu k nasbíranému materiálu byl K. Poláček velice praktický. Druhově ucelené soubory s množstvím cenných faunistických dokladů (publikovaných i dosud nevyhodnocených) poskytl v 80. a 90. letech muzejním institucím. Jak zmiňoval při „besedách“ v jeho vysokomýtské vilce, vytvářel si tak prostorové podmínky k další sběratelské činnosti a čas na profilaci sbírky dalších čeledí, které ho zajímaly.

Do entomologických sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové bylo postupně zařazeno téměř 30 tisíc exemplářů získaných od K. Poláčka. Početně nejrozsáhlejší je sbírka krascovitých (Buprestidae) zaměřená na druhy západního Palaearktu, čítající 12 280 exemplářů, která byla získána jako poslední akvizice v roce 2009. Kolekce listorohých brouků (Lamellicornia) obsahující více než 8 tisíc exemplářů, včetně několika typů je součástí muzejních sbírek od roku 1980. Další materiál z původní Poláčkovy proveniencí zahrnuje čeledi Cerambycidae (3600 ex.), Tenebrionidae (3000 ex.), Histeridae (1500 ex.), Elateridae (600 ex.) a Chrysidae z řádu blanokřídlých (1000 ex.).

Část Poláčkovy sbírky (cca 15 tis. exemplářů) – čeledi tesaříkovitých (Cerambycidae) a nosatcovitých (Curculionidae) je uložena v Městském muzeu v Novém Městě nad Metují.

Karel Poláček byl nestorem východočeské entomologie. Díky jeho nadšení, pedagogické práci i ochotě s jakou předával své zkušenosti mladším kolegům, se Vysoké Mýto

stalo na dlouho jedním z neformálních center regionální entomologické faunistiky i lištní nových entomologů.

Karlu Poláčkovi nebyl zřejmě dedikován entomology zabývajících se taxonomií žádný taxon – snad s ohledem na potíže přepisu Poláčkova jména do latinského tvaru (polaceki?). Z iniciativy členů východočeské pobočky České entomologické společnosti nese jeho jméno „Poláčkův les“ – pozemek v přírodní rezervaci Zbytka u Českého Meziříčí vykoupený pro účely ochrany xylofágního hmyzu

BIBLIOGRAFIE K. POLÁČKA

- POLÁČEK K. (1961): Příspěvek k entomologickému průzkumu bývalé obory Lodrant u Uherska. – *Vlastivědný sborník východní Čechy*, Pardubice: 382–387.
- POLÁČEK K. (1966a): Entomologický průzkum bývalé obory Lodrant u Uherska. [Entomologische Aufklärung des ehemaligen Wildgartens „Lodrant“ bei Uhersko.] – *Acta Musei Reginaehradecensis s. A*, Hradec Králové, 7: 77–89.
- POLÁČEK K. (1966b): Nosatec *Lixus paraplecticus* L. v okolí Chocně. – *Listy Orlického muzea*, Choceň, 1: 187–188.
- POLÁČEK K. (1966c): Příspěvek k poznání tesaříkovitých a krascovitých brouků Choceňska (Coleoptera: Cerambycidae, Buprestidae). – *Listy Orlického muzea*, Choceň, 1: 27–34.
- POLÁČEK K. (1966d): *Omalus sculpticollis* Ab. – nová zlatěnka pro ČSSR a střední Evropu. – *Zprávy Československé společnosti entomologické při ČSAV*, Praha, 2 (1): 14–16.
- POLÁČEK K. (1967): Nálezy brouků z čeledi Lucanidae v okrese Ústí nad Orlicí. – *Listy Orlického muzea*, Choceň, 2: 268–274.
- POLÁČEK K. (1969a): Několik zajímavějších nálezů brouků z východních Čech. – *Listy Orlického muzea*, Choceň, 4: 156–162.
- POLÁČEK K. (1969b): Z botanických zajímavostí Choceňska. – *Listy Orlického muzea*, Choceň, 4: 211–212.
- POLÁČEK K. (1977a): Krascovití brouci (Buprestidae). In: Roček Z. (ed.): Příroda Orlických hor a Podorlicka. [Natural conditions of the Orlické Hory Mountains and their adjacent submontane area]. SZN, Praha, pp. 497–504.
- POLÁČEK K. (1977b): Listoroží brouci (Scarabaeidae). In: Roček Z. (ed.): Příroda Orlických hor a Podorlicka. [Natural conditions of the Orlické Hory Mountains and their adjacent submontane area]. SZN, Praha, pp. 525–536.
- POLÁČEK K. (1996): Příspěvek k poznání fauny zlatěnek (Hymenoptera, Chrysidae) východních Čech. – *Orlické hory a Podorlicko*, Rychnov nad Kněžnou, 8: 19.
- POLÁČEK K. (2005): Včela *Andrena fulva* Müller, 1776, ve východních Čechách. [Die Biene *Andrena fulva* Müller, 1776, in Ostböhmen]. – *Orlické hory a Podorlicko*, Rychnov nad Kněžnou, 13: 37.
- POLÁČEK K. (2007): Nové nálezy tesaříků (Cerambycidae) v bývalé oboře Lodrant u Uherska ve východních Čechách. [New findings of Cerambycidae in a former preserve Lodrant by Uhersko (East Bohemia, Czech Republic).] – *Acta Musei. Reginaehradecensis. s. A*, Hradec Králové, 32: 19–122.

Poděkování: Autor děkuje příteli ing. Jiřímu Brokešovi (Litomyšl) za poskytnutí výpisu biografických dat Karla Poláčka publikovaných v roce 2001 Ondřejem Pakostou v brožuře „Entomologové Litomyšlska“.